H. van Renselaar

De houding van de Creoolse bevolkingsgroep in Suriname ten opzichte van de andere bevolkingsgroepen (in het bijzonder ten opzichte van de Hindostanen)

In: Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 119 (1963), no: 1, Leiden, 93-105

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

DE HOUDING VAN DE CREOOLSE BEVOLKINGSGROEP IN SURINAME TEN OPZICHTE VAN DE ANDERE BEVOLKINGSGROEPEN

(IN HET BIZONDER TEN OPZICHTE VAN DE HINDOSTANEN)

Daar de heer Speckmann in het voorgaande artikel reeds het groepsantagonisme in Suriname vanuit historisch en sociologisch gezichtspunt heeft geanalyseerd — een analyse waarmee ik mij in grote lijnen zeker kan verenigen — stel ik mij voor in dit artikel meer speciaal de positie van de Creoolse groep binnen de Surinaamse samenleving en de houding van deze groep versus de andere groeperingen te bespreken.

Allereerst dient echter gesteld te worden, dat ik in één opzicht van mening verschil met de heer Speckmann, nl. daar waar hij beweert dat voor de komst der Aziatische immigranten de Surinaamse samenleving gekenmerkt wordt door één algemeen waardesysteem. Kenmerkend voor de koloniale samenleving van Suriname van vóór 1863 was de twee-kastenstructuur. De scheiding tussen de beide groepen van meesters en slaven was absoluut: de slaaf kon nimmer meester worden, de meester nimmer slaaf. In het systeem van slavenbeheersing stond centraal de doctrine, dat de meester een wezen was van hoger orde en in die orde geboren met al zijn culturele waarden. De meester was dus raciaal superieur en de slaaf miste zelfs de eigenschappen om zich de superieure cultuur der meesters te verwerven. De maatschappelijke tweedeling liep parallel met het bestaan van twee cultuurpatronen. Men had naast elkaar de cultuur der slaven en die der meesters. De cultuur der slaven was een Creoolse negercultuur, in Suriname zelf ontstaan onder Afrikanen van verschillende herkomst en hun nakomelingen. Het is hier niet de plaats om dieper in te gaan op de omstandigheden waaronder en de wijze waarop deze Creoolse negercultuur is ontstaan. Wij kunnen hier volstaan met de opmerking, dat de vorming van de Creoolse negercultuur reeds in de 17de eeuw tot stand

kwam en dat de later aangevoerde negerslaven zich snel aan dit cultuurpatroon assimileerden. Tot ongeveer 1820 bleef de Creoolse negercultuur betrekkelijk vrij van actieve Europese beïnvloeding. Omstreeks 1820 echter kregen zending en missie grotere vrijheid om onderwijs en godsdienstonderricht te brengen, zodat de Creolen tussen de jaren 1820 en 1863 grotendeels — althans nominaal — tot een Christelijke kerk overgingen.

In de twee-kastensamenleving vormde de realiteit der mengvormen uiteraard een probleem. Zij, die heilig overtuigd waren van de inferioriteit der negers, moesten hun houding bepalen tegenover raciale mengvormen als mulatten: moest men hen zien als negers, als blanken, of als een eigen rasgroep met eigen culturele mogelijkheden. Zij, die de doctrine slechts hanteerden om de eigen sociale positie te handhaven, moesten een oplossing vinden voor de klasse der gemanumitteerden en hun nakomelingen: kon men die behandelen als vrijen of moest men voor hen een eigen klasse creëren met eigen rechten. Dit probleem werd nooit geheel opgelost. In de praktijk gebruikte men de lichtgekleurde slaven voor lichtere werkzaamheden of voor gespecialiseerde functies en liet het zware veldwerk door donkergekleurden verrichten. De groep der gekleurde vrijen kreeg in naam dezelfde rechten als de blanken en cultureel of lichamelijk contact met slaven werd hun streng verboden, maar men accepteerde slechts de zeer lichtgekleurden op voet van gelijkheid.

De emancipatie maakte een einde aan het oorspronkelijke twee-kastensstelsel. Voortaan waren er slechts vrije burgers in Suriname. Dit betekende o.m. dat de vroeger voor de slaven afgesloten blanke kastencultuur nu ook kwam open te staan voor de geëmancipeerden. Verwerving van deze Europese cultuur werd door het Gouvernement zelfs duidelijk aangemoedigd. Het prestige dat deze cultuur in de koloniale samenleving behield — de koloniale elite bleef immers blank — maakte dat de voormalige slaven ook met een zeker enthousiasme de verwerving van deze cultuur nastreefden, een cultuur bovendien die geheel paste bij hun nieuw verworven vrije status. De maatschappij herordende zich hierna snel langs de ook reeds van vroeger bekende kleurlijnen, met dien verstande dat de middenklasse, overwegend gevormd door lichtgekleurde Creolen (lagere ambtenaren, onderwijzers en enige beoefenaars van vrije beroepen) zich duidelijk begon af te tekenen.

De nieuwe koloniale cultuurpolitiek was er dus op gericht van de Creolen in korte tijd culturele Nederlanders te maken. Het instrument

voor deze cultuurpolitiek was het onderwijs. In 1876 werd de algemene leerplicht voor Suriname ingevoerd, vijf en twintig jaar eerder dan in Nederland. De onderwijsautoriteiten waren van mening, dat het Negerengels, de moedertaal der Creolen, de voornaamste remmende factor was bij de ontwikkeling van de Surinaamse jeugd. Het Negerengels, voordien de voertaal op de scholen van zending en missie, werd geheel afgeschaft als onderwijsmedium, ook bij godsdienstonderwijs en zangonderwijs op de zendingsscholen. Men ging nog verder: men verbood de kinderen Negerengels te spreken op school en trachtte de ouders te overreden om in het belang van hun kinderen aan dit verbod ook thuis de hand te houden. Zo verwachtte men binnen één generatie het Negerengels uit Suriname te doen verdwijnen.

In onderwijskringen was dit zeer aanvechtbare paedagogische motief ongetwijfeld de hoofdzaak. Men vindt tenminste geen algemener formulering van de doelstelling van het Surinaamse onderwijs in deze kringen. Het resultaat kwam in elk geval in de praktijk geheel overeen met het onderwijs in dienst van de acculturatie, want met de Negerengelse taal werden ook allerlei andere niet-Nederlandse cultuuruitingen uit de school geweerd. Er werden op de Surinaamse school dus geen Surinaamse verhalen verteld, geen Surinaamse liedjes gezongen, geen Surinaamse spelletjes gespeeld. Zelfs het onderwijs in aardrijkskunde en geschiedenis was geheel op Nederlandse leest geschoeid.

Het effect van deze cultuurpolitiek op de bevolking is moeilijk meetbaar. Men kan uiteraard bewijzen, dat het naïeve ideaal der onderwijsdeskundigen, het Negerengels binnen één generatie uit Suriname te doen verdwijnen, niet in vervulling is gegaan, want nog altijd spreekt men Negerengels naast Nederlands. Over de gehele linie is het effect van de koloniale cultuurpolitiek niet geweest cultuurvervanging (vervanging van de Creoolse negercultuur door de Nederlandse cultuur), evenmin cultuurversmelting (het ontstaan van een nieuwe cultuur, samengesteld uit elementen van de Creoolse negercultuur en de Nederlandse cultuur), maar een culturele symbiose (het naast elkaar voortleven van de Creoolse negercultuur en de Nederlandse cultuur gedragen door dezelfde bevolkingsgroep). Zoals de Creolen Nederlands begonnen te spreken in speciale situaties naast Negerengels in andere situaties, zo reageerden zij ook op de verschillende situaties waarin zij achtereenvolgens verkeerden met verschillende (Creoolse of Nederlandse) gedragspatronen. De koloniale cultuurpolitiek heeft dus tot gevolg gehad, dat een groot deel van de Creoolse volksklasse de

keuzemogelijkheid bezit tussen de Creoolse en de Europese cultuur en reageert op verschillende situaties met verschillende gedragspatronen.

Deze beide culturen staan niet los van elkaar, maar zijn door een bepaalde waarderingschaal met elkaar verbonden. Deze waarderingschaal is afgeleid van de maatschappelijke ordening, waarin de blanke elite, draagster van de Europese cultuur, staat boven een donkergekleurde volksmassa, draagster van de Creoolse cultuur of althans daarmee verbonden. Alles wat tot de Europese cultuur behoort is daarom ook hoog, beschaafd en prijzenswaardig. Wat tot de Creoolse cultuur behoort is daarentegen laag, onbeschaafd en afkeurenswaardig. Beide sferen behoren echter tot één cultuurcomplex met twee polen. Tot de ene pool behoren lichte huidskleur en andere somatische kenmerken van het blanke ras, Westers huwelijk, Christendom, Nederlands, ontwikkeling, maatschappelijk succes, enz. Tot de andere pool behoren donkere huidskleur en de overige somatische kenmerken van het neger-ras, de samenlevingsvorm, die men in Suriname *libi* noemt (concubinaat), de niet-Christelijke volksreligie, die men *afkodré* (afgoderij) noemt, Negerengels, domheid en maatschappelijk falen. De onderlinge waarderingscriteria, hoog-laag, zou men het krachtenveld tussen deze polen kunnen noemen, hoewel binnen elk der componenten van het cultuurcomplex eigen normen en waarden gelden.

De Creool heeft geen absolute vrije keuze tussen beide cultuurpatronen. Wanneer hij donker gekleurd is en een lage sociale positie bezit in de maatschappij, zal hij er bij voorbeeld niet spoedig toe overgaan een Westers huwelijk te sluiten. Wanneer hij licht gekleurd is en een hoge sociale positie inneemt, zal hij niet licht in het openbaar deelnemen aan een niet-Christelijke religieuze ceremonie. Het steeds wisselend samenspel van factoren bij één individu kan tot voortdurende correcties van het gedragspatroon aanleiding geven. Een maatschappelijke promotie kan aanleiding geven de samenleving om te zetten in een huwelijk of een vroeger geambieerde positie in de niet-Christelijke ceremoniën geheel op te geven. Het is hier niet de plaats het gehele verwikkelde systeem van relaties nauwkeurig te beschrijven. Slechts het bestaan van een specifieke relatie tussen beide culturen moest aangegeven worden.

Terwijl deze situatie zich ontwikkelde, kwamen de Aziatische immigranten het land binnen. Sedert 1873 waren Hindostaanse en sedert 1891 ook Javaanse contractarbeiders aangevoerd ten behoeve van de grote landbouw. De onderwijsautoriteiten hadden aanvankelijk weinig aandacht voor de kinderen der immigranten, die men in de eerste tijd

zag als leden van een tijdelijke bevolkingsgroep, die niet onder de schoolplicht viel. Tussen 1890 en 1906 bestonden er speciale scholen voor Hindostaanse kinderen met Hindi als onderwijsmedium. Toen echter bleek dat de Aziatische immigranten zich blijvend in Suriname vestigden als kleinlandbouwers, veranderde de instelling van het Gouvernement. De speciale scholen werden opgeheven en de kinderen der Aziatische immigranten begonnen ook onder de leerplicht te vallen. De school kreeg hierdoor mede een functie in de assimilatie tussen de verschillende bevolkingsgroepen. Het is de vraag welk motief in de nu volgende jaren de onderwijspolitiek van het Gouvernement ging bepalen: de acculturatie der bevolking aan de Nederlandse cultuur, of de assimilatie der verschillende bevolkingsgroepen aan elkaar met behulp van de Nederlandse cultuur. In 1928 formuleerde de Minister van Koloniën de doelstellingen van het Surinaamse onderwijs en zei dat die „eene andere is dan die in Nederlandsch-Indië, in zooverre dat in laatstbedoeld gewest behoud en ontwikkeling van eigen taal, zeden en gewoonten een allesbeheerschend element bij opvoeding en onderwijs vormt, terwijl in Suriname juist consequent wordt aangestuurd op de samensmelting van alle rassen, ook het Javaansche, tot één Nederlandsche taal- en cultuurgemeenschap”.¹ Men ziet dat de Minister hier assimilatie en acculturatie samenvat in zijn formulering, Gouverneur Kielstra heeft sedert 1933 een andere koers gevolgd en als gevolg daarvan in 1939 een proef genomen met Javaanstalige desso scholen, maar dit gebeurde zeker tegen de wens van de Surinaamse autoriteiten in. Men kan zeggen dat het assimilatiemotief ging overheersen, zodra de doelstellingen door Surinamers werden geformuleerd.

De assimilatiepolitiek heeft ten opzichte van de Aziatische immigranten heel weinig succes gehad. Zowel Hindostanen als Javanen hielden vast aan hun eigen cultuur, al leidde het Nederlandstalig onderwijs ertoe, dat de jongere Hindostanen en Javanen allen naast hun eigen moedertaal ook de Nederlandse taal beheersen. Ook zending en missie maakten onder deze bevolkingsgroepen weinig bekeerlingen. Hierbij dient aangetekend te worden, dat van Gouvernementswege in de nadagen van het koloniale tijdperk geen actieve acculturatiepolitiek meer werd gevoerd. Zo werd in 1940, zeker tegen de zin van de Creolen, de Aziatische huwelijksregeling ingesteld als tegemoetkoming aan de tradities van de Hindostaanse en Javaanse bevolkingsgroep.

In de jaren tussen de twee wereldoorlogen ontstond in Suriname

¹ Geciteerd uit R. van Lier: *Samenleving in een Grensgebied*. p. 197.

een uitgesproken groepsantagonisme, met name tussen de Creolen en Hindostanen. De Hindostanen hadden een vaste positie verworven in de kleine landbouw en begonnen de Creolen te verdringen op de markt te Paramaribo. Bovendien leerden de Hindostanen zich kennen als een groep, die vermenging en assimilatie met de Creolen van de hand wees. De Creolen zagen nu ook de tijd komen, dat de Hindostanen hun concurrentie zouden aandoen in de ambtenaarsbetrekkingen en de vrije beroepen, grotendeels bezet door Creolen.

Vanouds hadden de Creolen weinig of geen bezwaar tegen menging met andere bevolkingsgroepen. Dit gold niet alleen ten opzichte van de Europeanen, maar ook ten opzichte van Indianen en Chinezen. In bepaalde gebieden, zoals aan de bovenloop van de Cotticarivier waar veel Indianen wonen, vond een grote mate van menging plaats tussen Creolen en Indianen, terwijl ook met de Chinese immigranten verbintenissen werden aangegaan (meestal tussen een Chinese man en een Creoolse vrouw). Zelfs met Hindostanen hebben Creolen zich vermengd. Zo werkten vóór 1873 al Hindostaanse contractarbeiders in het district Coronie. Deze Hindostanen waren afkomstig van het naburige Brits Guyana, vanwaar zij werden gecontracteerd door individuele planters, voornamelijk voor de westelijke plantages in het plantagegebied van Coronie. Toen omstreeks 1880 de plantages in Coronie door de arbeiders overgenomen werden kochten Creolen en Hindostanen gezamenlijk grond op. Tussen beide groepen vond veelvuldig menging plaats zodat tenslotte de, weliswaar veel kleinere, groep Hindostanen geheel opging in de Creoolse bevolking van Coronie. In het westelijk deel van het tegenwoordig nog bewoonde gebied van Coronie is echter nog duidelijk te zien dat men hier te maken heeft met een mengbevolking.

Toen echter in 1873 de massale immigratie van Hindostanen aanving, kregen de Creolen te maken met een groep die zich sterk afsloot naar buiten. In tegenstelling tot mijn collega Speckmann ben ik niet van mening, dat de Creoolse plantage-arbeiders een „diepe minachting” hadden voor de Hindostaanse contractarbeiders. Het woord „koelie” voor deze contractarbeiders had aanvankelijk zeker geen denigrerende betekenis. Het is pas in later tijd een scheldwoord geworden. Er was zelfs sprake van een zeker ontzag en een jaloeerse bewondering voor de nieuwgekomen plantage-arbeiders. Zo begrepen de Creolen op de plantages weinig van de rol van de Britse consul, die in die dagen opkwam voor de belangen van de Hindostaanse immigranten. Deze consul of *koeli-konsro*, zoals hij door de Creolen genoemd werd, kreeg

zelfs een belangrijke functie in een traditioneel Creools zang-dans-toneelspeel, de *lakoe*, waarin hij de rol vervult van de rijke suikeroom die ook opkomt voor de belangen van de Creoolse arbeiders op de plantage. Hoewel de consul een Engelsman was, wordt hij in dit spel voorgesteld als een Indische nabob.²

De afwijzende houding, die de Hindostanen aannamen ten opzichte van gemengde verbintenissen, hebben de Creolen geïnterpreteerd als rassendiscriminatie, waar inderdaad alle reden voor was omdat de Hindostanen bij voorkomende twisten niet nalieten de Creolen als een inferieur ras voor te stellen. Het groeiend antagonisme tussen Creolen en Hindostanen werd echter in de eerste plaats gevoed door de economische concurrentie tussen beide groepen. Het economisch ethos van de Hindostanen is duidelijk anders georiënteerd dan dat der Creolen, zoals de heer Speckmann in zijn artikel aantoonst. De spaarzaamheid van de Hindostanen, die resulteerde in vermogensvorming, maakte dat de welstand van de groep Hindostanen, vergeleken met die der Creolen, sneller toenam en dat er onder de Creolen de angst ontstond op den duur economisch overvleugeld te worden door de Hindostanen. Waar de Creool vanouds gewend was economisch succes te identificeren met de dominante hogere sociale groepering, in casu de blanke elite, moet deze economische vooruitgang der Hindostanen gevoelens van onbehagen oproepen hebben. De Hindostaan onttrok zich aan de solidariteit der gekleurde bevolking, die in de kleur-klasse-samenleving van Suriname de lagere positie innam, om zich een plaats aan de top te verwerven. Het zelfde verschijnsel doet zich voor binnen de groep volkscreolen zelf. Ook daar ondervindt de enkeling, die zich economisch opwerkt, het jaloerse wantrouwen der overigen, die onmiddellijk klaar staan hem te beschuldigen van *bigi memre* (hovaardij) als hij het gedragspatroon aanneemt, behorende bij een hogere sociale status. Hierbij komt nog dat de Creolen zich als groep minder goed geïntegreerd weten dan de groep Hindostanen. De grotere sociale differentiatie, met de daarmee gepaard gaande verschillen in gedragspatroon, maakt dat de groep Creolen minder hecht als een eenheid naar buiten optreedt dan de Hindostanen, hoewel de eenheid der Hindostanen door toenemende acculturatie in de laatste jaren ook de neiging vertoont af te brokkelen.

Dat economische motieven een belangrijke rol spelen bij het groepsantagonisme in Suriname blijkt ook uit de verhouding Creolen—

² Zie mijn artikel over de *lakoe* in Tongoni 2, uitgave Vox Guyanae, 1960.

Javanen. Hoewel de Javanen nauwelijks minder geneigd waren zich te mengen met Creolen dan de Hindostanen, heeft dit niet tot spanningen tussen beide groepen geleid. De Javaan vormde echter geen economische concurrent voor de Creool. Het economisch ethos der Javanen wijkt weinig af van dat der Creolen, en ook omdat zij tot voor kort weinig waarde hechtten aan het onderwijs als middel om zich een plaats te verwerven in de ambtenaarsfuncties en vrije beroepen voelde de Creool zich niet bedreigd in zijn verworven positie. In de periode kort na de immigratie, toen de groep Javanen zich nog moest aanpassen aan het nieuwe milieu, vond men onder de Javanen een relatief hoog percentage misdadigers, die de groep een slechte naam bezorgden. Toen de Javaan zich geleidelijk aanpaste en de groep zich hechter integreerde, verdween dit verschijnsel en mocht de groep zich gaan verheugen in de sympathie van de overige bevolkingsgroepen. Dit verschijnsel komt o.m. tot uitdrukking in een liedje, dat enige jaren geleden populair werd in Suriname en waarvan de tekst als volgt luidt:

Positen mi ben poepoeroe powroe
Disiten mi tron mijnheer.³

waarvan de vertaling luidt:

Vroeger stal ik kippen
Tegenwoordig ben ik mijnheer geworden.

Gedurende de tweede wereldoorlog en de jaren daarna vonden er binnen de Surinaamse samenleving belangrijke veranderingen plaats. Door het tijdelijk verbreken der verbindingen met Nederland en door de ontwikkelingen, die in de wereldpolitiek plaats vonden, groeide het verlangen naar een grotere mate van zelfstandigheid in Suriname. Er ontstonden politieke partijen en in 1949 werden er voor het eerst in de geschiedenis van het land algemene en vrije verkiezingen gehouden voor de volksvertegenwoordiging: de Staten van Suriname. De verschillende politieke partijen weerspiegelen de verdeling van de bevolking in verschillende ethnische groeperingen. Creolen, Hindostanen en Javanen organiseerden hun eigen politieke partijen.

In de zelfde periode ontstond onder de Creolen een cultureel-nationalistische beweging. Reeds voor de oorlog had de Creoolse onderwijzer Koenders geijverd voor meer waardering voor het Negerengels en de Creoolse cultuur. Zijn streven werd voortgezet door de

³ In deze Negerengelse tekst staat p voor f, naar de wijze waarop Negerengels door Javanen wordt uitgesproken.

cultureel-nationalistische beweging *Wie Eegie Sanie* (ons eigen bezit), door Creoolse studenten in 1950 te Amsterdam opgericht. Het centrum van *Wie Eegie Sanie* verplaatste zich in 1954 naar Paramaribo, terwijl de afdeling in Amsterdam bleef bestaan en nieuwe afdelingen werden opgericht onder Surinamers op Curaçao, Aruba en New York. In de eerste plaats stelde *Wie Eegie Sanie* zich tot doel de herwaardering van de oude waarderingsschaal, die de Creoolse en Europese cultuur verbond in Suriname. Op het gebied van de taal was Koenders reeds voorgegaan. Van meet af aan was men het er dus over eens, dat er geen geldige redenen waren om het Negerengels in enigerlei opzicht minderwaardig te achten aan andere talen, zoals het Nederlands. De debatten werden dan ook veelal in het Negerengels gevoerd, terwijl men zich bekwaamde in het lezen en schrijven van deze taal. Al heel spoedig ontstond het begin van een literatuur in het Negerengels en werden literaire tijdschriften opgericht, die o.m. publicaties in het Negerengels opnamen. Ook op andere punten werd de herwaardering der Creoolse cultuur ter sprake gebracht. Er werd gesproken over herwaardering van het Surinaamse huwelijk, de vorm die hiervoor met *libi* werd aangeduid, en de niet-Christelijke godsdienst in Suriname. In principe werd althans gesteld, dat *libi* en *afkodré* niet lager gewaardeerd behoorden te worden dan het Europese huwelijk en het Christendom, al heeft dit in de praktijk vooralsnog weinig invloed gehad op het sociale gedrag van de Surinaamse Creool. Het culturele ideaal van *Wie Eegie Sanie* is echter meer omvattend dan alleen het streven tot herwaardering van de Creoolse taal en cultuur. Van den beginne af heeft *Wie Eegie Sanie* een nationaal cultuurideaal geformuleerd, niet gebonden aan de Creoolse groep en haar culturele waarden. Men stelde zich een cultuur van de gehele Surinaamse natie voor ogen, hoe divers deze ook zou zijn samengesteld. Men toonde grote waardering voor de cultuuruitingen van andere niet-Creoolse volksgroepen. Wellicht zag men uit de diverse patronen in de toekomst een ongedeelde Surinaamse cultuur ontstaan, maar men stelde zich voor dat deze vanzelf zou groeien zonder dwang of overheersing door één der groepen. Zeker heeft men hierbij gedacht aan wederzijdse cultuurassimilatie, gepaard gaande met intensieve menging van de verschillende bevolkingsgroepen. De opkomst van de cultureel-nationalistische beweging onder de Creolen hangt samen met de afbrokkeling van de koloniale samenleving en de versnelde sociale mobiliteit, waardoor ook donkergekleurde Creolen, afkomstig uit de volksklasse, hoge functies gingen bekleden.

Het cultureel nationalisme zoals het door de Creolen werd ontwikkeld vond weinig of geen weerklank bij de overige bevolkingsgroepen. In het bijzonder de Hindostanen toonden zich afkerig van de Creoolse idealen, vooral toen het cultureel nationalisme duidelijk evolueerde naar politiek nationalisme en er onder de Creolen politieke groeperingen ontstonden, die binnen korte termijn verbreking van de staatsrechtelijke band met Nederland eisen. De Hindostanen zijn beducht voor politieke overheersing der Creolen, die naar hun mening bij het heersende kiesstelsel reeds een onevenredig grote invloed binnen de Surinaamse Regering bezitten. De Creool kan de houding der Hindostanen, die afkerig blijven staan tegenover assimilatie en rasvermenging, slechts interpreteren als verraad aan de Surinaamse zaak. De oprichting van een bijzondere Muloschool op Hindoeïstische grondslag lokte dan ook een protestaktie uit bij de Creolen, evenals de overkomst van Hindostaanse godsdienstleraren uit India, die het religieuze leven der Hindostaanse Surinamers een nieuwe stimulans moesten geven.

In tegenstelling tot mijn collega Speckmann verwacht ik weinig van het homogeniserend effect van de acculturatie, die ook de groep Hindostanen in Suriname te zien geeft. Het is een feit, dat vooral onder de jongere Hindostanen in de stad typisch Hindostaanse cultuurelementen verloren gaan, maar dat leidt niet tot opheffing van de spanningen tussen Creolen en Hindostanen. De jongere Hindostanen vormen hun verenigingen, die de neiging vertonen zich te ontwikkelen tot politieke belangengroeperingen, die zich in de eerste plaats keren tegen wat zij zien als Creoolse machtsursupatie. Weliswaar kan men stellen, dat extremistische groepen in beide kampen door de meerderheid der bevolking met reserve worden gezien, maar er is weinig voor nodig om extreme gevoelens ook bij de brede massa te mobiliseren.

Naar analogie van het onderzoek van de heer Speckmann deden wij in oktober 1960 een sociaal onderzoek naar de beeldvorming, die er bij de Creoolse stadsbevolking bestaat ten opzichte van de andere bevolkingsgroepen in Suriname. In afwijking van de werkwijze van de heer Speckmann lieten wij de informanten zich ook uitspreken over de eigen groep. Eveneens afwijkend van zijn werkwijze was onze enquête uitsluitend afgestemd op de beeldvorming ten opzichte van de andere ethnische groepen, hetgeen de antwoorden een nadrukkelijk accent kan hebben verleend. Het onderzoek werd verricht door getrainde Creoolse enquêteurs en werd binnen enkele dagen voltooid om te voorkomen dat er grote ruchtbaarheid aan gegeven zou kunnen worden. Hierdoor

hoopten we te voorkomen, dat er stemming gemaakt zou kunnen worden, waardoor de antwoorden der informanten allicht beïnvloed zouden zijn. In Paramaribo werden 148 personen geënquêteerd, mannen en vrouwen, verspreid over alle stadswijken met inachtneming van een representatieve differentiatie over leeftijds- en beroepsgroepen. Vier ingevulde formulieren werden terzijde gelegd omdat zij kennelijk onbetrouwbaar waren.

Bij de verwerking der antwoorden op de vraag: hoe denkt U over de Javanen, Hindostanen, Creool, Chinees en Hollander, werd de inhoud van het oordeel geklassificeerd in 5 categorieën:

- + positief oordeel
- ± positieve en negatieve oordeelscomponenten
- negatief oordeel
- v. weigert oordeel te geven
- o heeft geen oordeel.

Bij deze eerste bewerking vonden wij de navolgende frekwenties:

I. *Oordeel over de verschillende ethnische groepen in Suriname van de Creoolse bevolkingsgroep in Paramaribo.*

ethnische groep	+ %	± %	— %	v %	o %	totaal %
Javanen	76.3	18.8	3.5	0	1.4	100
Hindostanen	2.8	13.9	83.3	0	0	100
Creolen	38.2	24.3	34.7	0.7	2.0	100
Chinezen	15.9	5.5	33.3	0	45.1	100
Hollanders	39.6	21.5	35.4	0	3.5	100

Duidelijk toont deze uitkomst de negatieve beoordeling van de groep Hindostanen en de positieve waardering voor het Javaanse volksdeel. Merkwaardig is dat de waardering voor eigen groep uitgedrukt in een volledig positief oordeel beduidend lager is dan het percentage positieve oordelen ten opzichte van de Javanen. Opvallend is ook hier het hoge percentage 'geen oordeel' met betrekking tot de Chinezen, dat zelfs 45 bedraagt. Ten aanzien van de Hollanders bedragen de percentages van resp. positief en negatief oordeel ongeveer evenveel.

Als tweede bewerking van de enquête werden de absoluut negatieve oordelen over de Hindostanen nader geklassificeerd in verschillende categorieën. Dit gaf de volgende uitkomst:

II. *Klassifikatie negatieve oordelen ten opzichte van de Hindostanen.*

Negatieve oordelen met betrekking tot het ras	0 %
Negatieve oordelen met betrekking tot de levensstijl	0.8%
Negatieve oordelen met betrekking tot het karakter	17.5 %
Negatieve oordelen met betrekking tot het economische gedrag	28.3%
Negatieve oordelen met betrekking tot discriminerend gedrag	45.0%
Niet te klassificeren negatieve oordelen	2.5%
Negatieve oordelen zonder nadere formulering	5.8%
Totaal	100 %

De hoogste percentages werden genoteerd voor resp. discriminerend gedrag, economisch gedrag en karakter. Het discriminerend gedrag wordt meestal omschreven als de weigering van de Hindostanen om zich te assimileren aan de Creool, waarmee men zowel rasmenging als overname van gedragspatroon bedoelt. Hierbij dient aangetekend te worden, dat het woord *assimilatie* ook voor de meest eenvoudige Creool een veel gebruikt woord is, dat dagelijks in de krant te lezen is en ook bij onderlinge gesprekken veelvuldig gehanteerd wordt. Vaak wordt deze onwil tot assimilatie nog aangevuld met termen als: zij zien op de zwarte man neer.

Ten aanzien van het economisch gedrag ontmoet men stereotype oordelen als: zij buiten ons uit; ze zijn gierig; ze willen graag iets van ons leren, maar boren ons later in de grond.

Met betrekking tot het karakter wordt de Hindostaan verweten, dat hij onbetrouwbaar is; een huichelaar; iemand die zijn naaste verwanten vermoordt voor een dubbeltje e.d.

De schaarse potieve oordelen over de Hindostanen betroffen de spaarzaamheid van de Hindostaan, het feit dat hij een harde werker is en dat de groep Hindostanen als geheel economisch vooruitgaat.

Interessant is het om de negatieve oordelen die de Creolen ten opzichte van de eigen groep koesteren te vergelijken met de negatieve oordelen over de Hindostanen, omdat zij in zeker opzicht elkaars complement zijn. Zoals bleek uit tabel I bedraagt het percentage negatieve oordelen van Creolen over hun eigen groep niet minder dan 34.7. Stereotype antwoorden in deze categorie zijn: de Creolen zijn verkwistend; ze sparen niet; ze helpen hun eigen mensen niet vooruit; ze 'sporten' te veel (d.w.z. ze besteden te veel tijd aan hun vriendinnetjes).

Het oordeel over de Javaan is uitgesproken gunstig. In het algemeen vindt men hem een rustige burger, die vooral geprezen wordt om zijn ordelijkheid en netheid. De negatieve oordelen zijn niet agressief geladen en hebben betrekking op domheid en achterlijkheid.

Ten aanzien van de Hollanders is de houding ambivalent. Positief waardeert men zijn medewerking aan de opbouw van het land. Stereotypen voor negatieve oordelen zijn: komen hier om zich in korte tijd te verrijken; ze helpen de Creool niet om zich op te werken; ze trekken Hindostanen voor boven Creolen; zij zien neer op de zwarte man.

Merkwaardig is de houding ten opzichte van de Chinees. Er is een vrij hoog percentage negatieve oordelen. Deze hebben betrekking op zijn economisch gedrag: de Chinees is een uitbouter (de Chinezen zijn vooral sterk vertegenwoordigd in de kleine winkelstand), en op zijn isolement in de Surinaamse samenleving, waardoor men hem beschuldigt weinig te willen doen voor het welzijn van het land en zijn overige bewoners. Positief waardeert men hem om het feit, dat hij een 'rustig' burger is. In zeer veel gevallen bestaat echter nauwelijks een reëel contact met de Chinezen, zoals blijkt uit het hoge percentage van de gevallen, waarin men zich onthoudt van enig oordeel, hetgeen overwegend toegelicht wordt met uitspraken als „ik weet weinig van hen, daar weet ik niets van te zeggen”.

Samenvattend kunnen we zeggen, dat de beeldvorming die er bij de Creolen van Paramaribo bestaat met betrekking tot de andere ethnische groepen in Suriname, zoals die uit de enquête te voorschijn kwam, vrij nauwkeurig overeenstemt met de situatie zoals die te voren door ons geschetst werd. Men kan natuurlijk opmerken, dat deze schets geschreven werd nadat de resultaten van het onderzoek bekend waren, zodat deze min of meer naar de resultaten van het onderzoek toegeschreven kon worden. Ook in 1960 echter vormden de resultaten van het onderzoek geen verrassing en waren zij in overeenstemming met de indruk ten aanzien van de onderlinge verhoudingen tussen de verschillende bevolkingsgroeperingen in Suriname, zoals die uit een meerjarig verblijf in Suriname verkregen was.

H. C. VAN RENSELAAR